

Ewa Trębińska-Szumigraj
Uniwersytet Zielonogórski

Pomagający i wspomagani. Potrzeby – kompetencje – relacje pomocowe i poradnicze. Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Poznań, 27 kwietnia 2017 r.

Wiosną 2017 roku mieliśmy okazję uczestniczyć w konferencji naukowej, organizowanej przez Zakład Poradnictwa Społecznego Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod patronatem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. W progach Uniwersytetu gościło kilkuset uczestników spośród niemal trzydziestu ośrodków akademickich i edukacyjnych z całej Polski. Konferencja miała stać się okazją do wymiany poglądów badaczy poradnictwa i praktyków zajmujących się organizowaniem i udzielaniem pomocy osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach osobistych i społecznych.

W komunikacie przedkonferencyjnym zasugerowano trzy pola problemowe, wokół których miały toczyć się dyskusje. Pierwsze z nich koncentrowało uwagę na osobach pomagających: kim są? Jak organizują działalność pomocową? Jakie mają kompetencje? Z jakimi dylematami i problemami muszą się mierzyć? Jak wyglądają założenia ich pracy, a jak rzeczywiście funkcjonują? Ten obszar miał być też okazją do przyglądania się działalności grup pomocowych i instytucji, które ją organizują.

Drugie pole problemowe inspirowało do przyjrzenia się osobom wspomaganym. Tu mieliśmy zastanowić się nad ich biografiami indywidualnymi i obszarami deficytów w zakresie radzenia sobie z trudnościami, nad ich potrzebami w zakresie działań pomocowych oraz nad poszukiwaniem zasobów zewnętrznych i wewnętrznych sprzyjających pokonywaniu przez nich trudności życiowych.

Kolejne, trzecie pole problemowe miało zachęcać do dyskusji nad relacjami pomocowymi i poradniczymi. Z jednej strony mieliśmy przyrzeć się kontekstom ich nawiązywania, podtrzymywania oraz trudnościami w budowaniu tych relacji. Z drugiej zaś ten obszar miał się stać polem do dyskusji nad tradycyjnymi

i alternatywnymi formami pomocy, nad modelami pomagania oraz szerzej – nad rozwiązaniami o charakterze lokalnym, systemowym i nad dobrymi praktykami w procesie pomagania.

Tak skonstruowane zaproszenie na konferencję stało się zachętą do spotkania przedstawicieli różnych ośrodków akademickich i instytucji. Uczestnicy mieli więc okazję porozmawiać nie tylko z obserwatorami i badaczami praktyki poradniczej, ale również praktykami, którzy chcieli podzielić się swoimi doświadczeniami i zaprezentować fragment własnej, codziennej pracy. Spotkanie miało charakter niezwykle dynamiczny. Organizatorzy stanęli przed niełatwym zadaniem przygotowania naukowego wydarzenia o wysokim poziomie merytorycznym i dania możliwości zaprezentowania kilkudziesięciu wystąpień jej uczestnikom w jednym dniu (co zawsze wiąże się z wieloma dylematami o charakterze logistycznym).

Dzień konferencji został podzielony na dwie części. Pierwsza część, przedpołudniowa, była wspólnym spotkaniem uczestników na sesji plenarnej. Gośćmi i prelegentami tej sesji byli profesorowie zajmujący się badawczo zagadnieniem poradnictwa. Druga część dnia – aż do wieczora – stwarzała możliwości spotkań w bardziej kameralnych grupach. Organizatorzy zaproponowali aż dziesięć sekcji tematycznych, które pracowały – z przerwą obiadową – w dwóch równoległych panelach.

Uroczyste zamknięcie konferencji miało miejsce podczas wspólnej kolacji w holu Uniwersytetu.

Spotkanie w przedpołudniowej sesji plenarnej otworzyła prof. dr hab. Magdalena Piorunek (UAM), kierownik naukowy konferencji. W wystąpieniu otwierającym zaprezentowała słuchaczom kilka refleksji, które były inspiracją dla zespołu Zakładu Poradnictwa Społecznego UAM do zorganizowania tego naukowego wydarzenia. Profesor Piorunek mówiła zarówno o przemianach społeczno-politycznych na arenie naszego kraju, zmianach rynku pracy i stylu życia ludzi, generujących wiele współczesnych problemów społecznych, jak i o wyzwaniach, które stoją przed nimi w wyniku osobistych kryzysów biograficznych, rozwojowych czy normatywnych. To – zdaniem prelegentki – zwiększa zapotrzebowanie na korzystanie z różnego rodzaju pomocy i społecznego wsparcia. Zjawisko dynamicznego rozwoju usług z zakresu poradnictwa staje się dla naukowców interesującym polem badawczym. Odkrywa przed nimi nowe obszary problemowe, jak i stwarza okazję do stawiania tradycyjnych pytań o potrzeby, o kompetencje, o sposób badania skuteczności tych działań czy o powracające zagadnienia z zakresu etyki poradnictwa w tym wciąż dynamicznie zmieniającym się świecie. Równie interesujące, jak się wydaje, z poznawczego punktu widzenia jest zarówno badanie adekwatności tradycyjnych, opisanych już metod pracy doradców-praktyków, jak i eksplorowanie nowych sposobów pomagania – czasem kontrowersyjnych czy budzących krytyczne reakcje. Tak obszerny przedmiot badań stał się zdaniem profesor Piorunek inspirującym zagadnieniem do

dyskusji, która – jak wyraziła nadzieję – będzie toczyła się w czasie tego spotkania. W kolejnym wprowadzającym wystąpieniu sesji plenarnej prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska – dziekan WSE – powitała liczne zgromadzonych gości konferencji i dokonała uroczystego jej otwarcia.

Sesja plenarna, moderowana przez prof. Piorunek i prof. Marka Budajczaka (UAM), obfitowała w szereg wystąpień. Zaproszeni profesorowie nawiązali do dwóch spośród trzech pól problemowych, zasygnalizowanych w komunikacie konferencyjnym¹. Mówili przede wszystkim o relacji pomocowej w różnych jej wymiarach: organizowaniu, badaniu jej fenomenu, skuteczności, o kształceniu umiejętności pomagania oraz o drogach rozwoju, które mogą być inspiracją do poszukiwania nowych metod udzielania pomocy. Drugim polem problemowym zasygnalizowanym w wystąpieniach była wybrana, specyficzna sytuacja osób wspomaganych w działaniach profesjonalistów-praktyków.

Pomaganie jako główny podmiot zainteresowań referentów wybrzmiał w wystąpieniu prof. Marii Czerepaniak-Walczak (Uniwersytet Szczeciński), która zaprezentowała kilka tez będących efektem poszukiwań odpowiedzi na pytanie: jak wspierać ludzi nie oczekujących wsparcia? (zasygnalizowane w tytule wystąpienia). Refleksja referentki skoncentrowała się na perspektywie propozycji kształtowania świadomości krytycznej u osób „zadomowionych w swoim położeniu”. Śmiała teza mogła być ciekawym wyjściem zarówno do dyskusji (tu dość kontrowersyjne okazało się owo „kształtowanie”, które prowokowało kolejne pytania: w czym interesie? W jakim celu? Za czym przyzwoleniem i zgodą?), jak i poszukiwania nowych perspektyw pomagania osobom, które straciły wiarę w jakąkolwiek możliwość zmiany swojej sytuacji i wciąż potrzebują pomocy.

Profesor Anna Michalska (UAM) zachęcała słuchaczy do rozważań na temat społecznych i jednostkowych uwarunkowań udzielania pomocy. O poradnictwie w codzienności jako o „niewidzialnej partyturze” lub „poradniczej ceremonii” mówiła prof. Elżbieta Siarkiewicz (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu). Profesor Bożena Matyjas (Uniwersytet im. Jana Kochanowskiego w Kielcach) koncentrowała uwagę słuchaczy na szczególnej formie poradnictwa – interwencji kryzysowej, prezentując sposoby działań skierowanych do rodzin będących w szczególnie trudnej sytuacji. Prof. Barbara Harwas-Napierała (UAM) prezentowała kategorie czynników warunkujących (choćby być może zwiększających) skuteczność terapii rodzinnej. Podobne zagadnienie podjęła prof. Monika Oliwa-Ciesielska (UAM), poszukując odpowiedzi na pytanie o skuteczność profesjonalnego wsparcia kierowanego do osób żyjących w ubóstwie. Ewa Syrek, profesor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, przybliżyła słuchaczom proces poszukiwania modelu pomocy rodzinie z dzieckiem przewlekle chorym

¹ Opis sesji plenarnej jest uporządkowany zgodnie z nawiązaniem autorów do pól problemowych, nie prezentuje referatów zgodnie z kolejnością ich wygłoszenia.

(ciekawą mogła okazać się dyskusja, czy znalezienie takiego modelu jest w ogóle możliwe i czy okaże się przydatne?). Inna prelegentka tej sesji Ewa Kantowicz, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, zaproponowała, by edukację dorosłych i doradztwo socjalne potraktować jako nowe specjalności kształcenia praktyków pracy socjalnej.

W przedpołudniowej sesji plenarnej, w polu problemowym koncentrującym uwagę na wspomaganym jako podmiocie rozważań, lokowało się dwóch prelegentów. Profesor Andrzej Ładyżyński (Uniwersytet Wrocławski) mówił o rodzinie jako zbiorowym pacjencie w perspektywie terapeutycznego podejścia systemowego, sugerując, że rodzina jest specyficzną odbiorcą pomocy, a o jej charakterze decyduje wiele czynników wykraczających poza cechy osobowe jej członków. Część plenarną zakończyło wystąpienie prof. Krystyny Marzec-Holki (Uniwersytet Warszawski; Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), w którym wskazywała na korelacje poczucia bezradności i stanów depresyjnych młodzieży i syndromu rozwiedzionych rodziców.

Po przerwie rozpoczęła się pierwsza część obrad w sekcjach. Równoległe pracowało pięć grup, a w każdej z nich zaplanowano po 9–10 prezentacji. Zarówno tak duża dynamika wystąpień prelegentów, jak i rozproszenie sesji w budynkach Uniwersytetu, nastroczały pewnych trudności nie tylko z wyborem tych najbardziej interesujących, ale i ze sprawnym przemieszczaniem się pomiędzy salami, w których się odbywały. Organizatorzy dołożyli wszelkich starań, by organizacja tego wydarzenia przebiegała bez zarzutu, ale przy tak dużym zainteresowaniu i gotowości organizatorów do przyjęcia wszystkich zgłoszonych referatów stawianie słuchaczy przed podobnymi dylematami jest właściwie nieuniknione.

Analizując treści pojawiające się w poszczególnych sesjach, można dostrzec, że organizatorzy porządkowali je według pewnego klucza. Były nim wątki, które mogły stać się okazją do wspólnych dyskusji osób zajmujących się podobnymi zagadnieniami w praktyce badawczej czy poradniczej. Nie sposób było uczestniczyć w nich wszystkich, pozwolę sobie więc omówić je dość ogólnie².

Sekcja nr 1 koncentrowała wystąpienia, które dotyczyły wsparcia osób chorych psychicznie oraz będących odbiorcami działań resocjalizacyjnych. Sekcja druga poruszała problematykę wsparcia rodzin oraz młodzieży będącej pod opieką placówek opiekuńczo-wychowawczych. Trzecia sekcja była wglądem w poradniczy charakter działań różnych środowisk wychowawczych, w tym poradni psychologiczno-pedagogicznych pełniących m.in. funkcje diagnostyczne, szkół, placówek leczących uzależnienie i współuzależnienie. Dla referentów sekcji nr 4 wspólnym mianownikiem wystąpień stały się cechy,

---

² Szczegółowy program konferencji wraz z tytułami wystąpień można znaleźć pod adresem: <https://wse.amu.edu.pl/strona-glowna/content-wse/324734-ogolnopolnska-konferencja-naukowa-pomagajacy-i-wspomagani.-potrzeby-kompetencje-relacje-pomocowe-i-poradnicze> (stan z dnia: 13.03.2018)

zagadnienia, przydatne w bezpośredniej relacji poradniczej: umiejętności rozpoznawania potrzeb, dialog, nawiązywanie relacji, dostępność pomocy, rozmowa i jej znaczenie w dokonywaniu zmian, umiejętność przyjmowania perspektywy (klienta lub pacjenta). Dwa ostatnie wystąpienia w tej sekcji były refleksją o znaczeniu doświadczeń (wolontariackich) i osobistych zdolności do pomagania studentów kierunków pedagogicznych. Ostatnia sekcja, piąta w tym panelu, koncentrowała się na omawianiu działań w obszarze coachingu, tutoring. Inne wystąpienia dotyczyły sposobów zastosowania metod wypracowanych w harcerstwie, metody outreach oraz działań z zakresu III sektora do pracy z młodzieżą zagrożoną marginalizacją.

Tuż po przerwie obiadowej odbyła się ostatnia część spotkań w ramach konferencji. I znów pięć sekcji tematycznych obradowało równolegle. Sekcja nr 6 stała się okazją do dyskusji nad rolami i sytuacją społeczną profesjonalnych i nieprofesjonalnych opiekunów osób potrzebujących pomocy. W drugiej części tej sekcji dyskutowano nad miejscem mediacji w poradnictwie oraz nad innymi formami wsparcia – zapośredniczonego poprzez newslettery (e-maile wysyłane do wielu odbiorców jednocześnie) oraz bezpośredniego – o charakterze zawodowym, dla osób niepełnosprawnych.

Sekcja nr 7 to grupa podejmująca w wystąpieniach zagadnienia związane z procesem leczenia, ochrony zdrowia, oraz wsparcia osób zmagających się z chorobami przewlekłymi. Dwa spośród ośmiu referatów dotyczyły wsparcia młodzieży w różnych okresach rozwojowych.

Ósmą sekcję zorganizowano wokół rozmaitych dylematów i wyzwań w pracy socjalnej: kontaktów granicznych prowadzących do syntonii bądź znieczulicy, zagadnień prawnych w procesie wsparcia klientów, doświadczeń pracy streetworkerów, wolności i zniewolenia w refleksjach kuratora zawodowego, podmiotowości w pracy socjalnej, przestrzeni (bez)domności, wsparcia osób opuszczających zakłady penitencjarne oraz znaczenia poradni katolickiej w procesie wsparcia człowieka na różnych etapach jego życia. W wystąpieniach sekcji dziewiętej szczególną uwagę poświęcano różnym formom pomagania, np. arteterapii, terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, wolontariacie, pracy hospicyjnej, szkoleniom i autorskim programom wsparcia adresowanym do wąskich grup. Ostatnia sekcja, dziesiąta, w większości poświęcona była osobom świadczącym profesjonalną pomoc. Wystąpienia dotyczyły zagadnień kompetencji osób pomagających, satysfakcji zawodowej, ale i wypalenia doradców, wyzwań i warunków pracy, z jakimi muszą się zmagać.

Obrady sekcji tematycznych i całą konferencję zamknęła uroczysta kolacja zorganizowana w uniwersyteckich kuluarach.

27 kwietnia 2016 roku dla uczestników opisywanej konferencji był dniem bardzo wymagającym. Duża koncentracja wystąpień, szereg interesujących zagadnień oraz szybkie tempo pracy doprowadziły z jednej strony do wyczerpania sił, z drugiej pozwoliły doświadczyć przyjemnego wysiłku intelektualnego

oraz pełnego, twórczego i inspirującego wykorzystania czasu spędzonego na Uniwersytecie w Poznaniu. Praca wielu sekcji w jednym czasie pozostawiła pewien niedosyt poznawczy, gdyż nie sposób było wysłuchać wielu wystąpień, które dość interesująco zapowiadał szczegółowy plan konferencji. Dynamika prezentowania referatów pozwoliła jednak na większą tolerancję tych słabszych, przygotowanych z mniejszą wprawą, gdyż chwilę po nich można było wysłuchać kolejnych, bardzo dobrych, stawiających większe wymagania przed słuchaczami.

Podobnie jak na innych konferencjach tego typu, tu także pozostawiono zbyt mało czasu na swobodną dyskusję i wymianę myśli po prezentacjach, choć wspomniane zmęczenie uczestników i słuchaczy odegrało w tym także swoją rolę.

Konferencja pt. „Pomagający i wspomagani. Potrzeby – kompetencje – relacje pomocowe i poradnicze” to wydarzenie, które trudno jednoznacznie podsumować. Ponad sto wystąpień miało bardzo różną jakość i charakter. Ich autorzy wywodzili się spośród uznanych naukowców, „średniaków”, debiutantów poszukujących swojej drogi, refleksyjnych praktyków pracujących poza murami uczelni oraz studentów. Członkowie Naukowego Towarzystwa Poradowniczego stanowili dość liczną grupę referentów – na konferencji wystąpiło w różnych rolach około 15 osób! W kularach wymienialiśmy swoje poglądy: konferencyjni malkontenci (narzekający na poziom niespełniający ich oczekiwań) spierali się z poszukiwaczami skarbów (gotowymi znaleźć na każdej konferencji coś, co może stać się pretekstem do ich osobistego rozwoju). Długie uniwersyteckie korytarze były świadkami wielu interesujących rozmów tuż po zakończeniu obrad sekcji, wzajemnej integracji osób zajmujących się badaniem poradnictwa, spotkań dawnych znajomych, a także wymiany wizytówek z tymi nowymi, co jest niewątpliwą zaletą tego rodzaju wydarzeń.

Zakład Poradnictwa Społecznego Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu okazał się gościnnym i bardzo zaangażowanym gospodarzem dla wszystkich, którzy postanowili w tym dniu stać się uczestnikami organizowanej przez niego konferencji.